

Leven *in* het duister?! (Vespers 2^e advent 2023)

Het thema voor deze vespers is 'Uit het duister'. En dat is inderdaad wat wij meestal willen, als het duister om eens heen is. Dan verlangen wij naar een uitweg, naar het licht, naar warmte, naar verlossing.

Maar wat nu als we het duister niet zomaar *kunnen* ontvluchten? Wat nu, als je als ratten in de val zit, zoals in Gaza? Wat nu als je in gekmakende onzekerheid verkeert of je ontvoerde geliefden nog leven, wat het lot van tal van getroffen in Israël is? Wat nu als je in Ter Apel bent en er voor jou geen plaats is? Wat nu, als je in rouw verkeert, of te horen hebt gekregen dat je ernstig ziek bent? En vult u zelf maar in...

Ja, wat dan?

Is het dan mogelijk om in het duister *te leven*?

We vieren het Kerstfeest als het feest van het licht. En terecht. Maar is het mysterie van Kerst niet juist hierin gelegen, dat we belijden dat er *in het duister* een kindje ter wereld kwam, dat slechts door een paar herders en drie koningen herkend werd als Vredevorst?

Jawel, er was een hemels engelenkoor dat de glorie van God bezong en over vrede hier op aarde, in de harten van mensen van het welbehagen. En natuurlijk, er was ook een ster. Maar ik zei het al: slechts een paar herders hoorden dat engelenkoor. En maar drie wijzen volgden die ster, volgens de traditie.

Verder veranderde ogenschijnlijke niets met de geboorte van Jezus. Van een '*uit* het duister' gaan, lijkt geen sprake.

Na het kerstverhaal volgt de vlucht van de pasgeboren Jezus naar Egypte en daarna de kindermoord te Bethlehem. Koningen als Herodus, stadhouders als Pilatus maken de dienst uit in een land dat wordt bezet. En in de tempel van God klinkt het ware evangelie niet, maar wordt het wisselgeld van de handelaren.

Jezus leven eindigt in een vroegtijdige dood. De machthebbers willen hun macht behouden en dan is het beter dat één man sterft en wordt opgeofferd, dan dat een heel volk te gronde gaat, zo stelt de hogepriester Kajafas.

Als het evangelie ons een weg *uit* het duister biedt, dan moeten we op zijn minst zeggen dat die weg *door* het duister gaat. Zelfs door het duister van de marteling en van de dood.

Misschien moeten we zelfs zeggen Kerst ons *leert leven te midden van het duister*. God verkiest zich kenbaar te maken in een klein kwetsbaar kind, dat juist in het duister werd geboren.

Jezus leert ons om oog en oor te hebben voor mensen die onaanzienlijk zijn en geen stem hebben. Hij raakt de onaanraakbaren aan. Hij is barmhartig jegens juist die mensen, van wie het lot anderen koud laat. En zo transformeert hij het duister tot licht.

Als slotlied zingen we deze vespers woorden uit Psalm 139: *Heel het duister is vol van luister, door uw licht. De nacht is als de dag, net zo helder...*

Hoe kun je dat zingen?

Ik moet denken aan woorden die de joodse Etty Hillesum optekende in haar dagboek: "Ik ben zo gelukkig en dankbaar en ik vind het leven zo mooi en zinrijk, terwijl ik hier sta aan het bed van mijn dode vriend, die veel te jong gestorven is en terwijl ik ieder ogenblik gedeporteerd kan worden."

Het leven van een geliefde die veel te jong is gestorven, lijkt *zinloos* te zijn geweest. Net zoals je eigen leven zinloos lijkt te zijn, als je als minder dan beesten op transport wordt gezet naar een concentratiekamp, door mensen die jou het leven misgunnen. Hoe kun je dan gelukkig en dankbaar zijn? Het leven mooi en zinrijk noemen?

Ik begrijp dat niet.

En misschien valt dit ook niet te *begrijpen*.

Maar ik vind het wel inspirerend, dat ook iemand als Edith Eger haar leven als *geschenk* kan aanvaarden, *inclusief* de ervaringen van Auschwitz.

En zo kom ik meer mensen tegen die ondanks wat zij met zich meedragen aan duisternis, niet verbitterd raken, maar hun leven opnieuw hebben leren waarderen. En misschien nog wel met meer diepgang dan tevoren.

Een tekst die mij helpt om die transformatie van het duister naar het licht enigermate te *doorvoelen*, zijn de woorden uit Wijsheid, die u in uw boekje aantreft.

Gods almacht wordt in deze verzen beleden. Maar dan niet op een wijze waarop vaak in de traditie over Gods almacht is gesproken, alsof God met *overmacht* de wereld bestiert. Het is eerder omgekeerd:

Omdat U alles kunt, ontfermt U zich over *iedereen*; U ziet voorbij aan de zonden van mensen, opdat zij tot inkeer komen. *Alles wat er is hebt U lief, niets van wat U gemaakt hebt is U te min*; U zou het niet eens gemaakt hebben als U er een afkeer van had. Hoe zou iets tegen uw wil kunnen blijven bestaan? Hoe zou iets kunnen voortbestaan als U het niet in het leven had geroepen? *U, Heer, hebt het leven lief en U spaart alles, omdat het van U is.*

De filosoof Nietzsche stelt dat veel mensen het leven maar voor de helft aanvaarden, namelijk alleen voor zover ze het leven als plezierig ervaren. Voor de andere helft vluchten veel mensen weg en men probeert zichzelf op allerlei wijzen te verdoven. Nietzsche roept juist op om het leven *ten volle* te be-amen. 'Ja' te zeggen tegen *heel* het leven.

En de hoogste vorm van ja-zeggen, is leren *danken* voor het leven. Voor *heel* je leven.

Waar voor Nietzsche religie ook zo'n vluchtweg uit het leven betekende, lees ik in de woorden uit Wijsheid juist precies dezelfde boodschap, namelijk dat we het leven leren lief te hebben in zijn totaliteit. In het duister werd ons een kind geboren. En de eeuwen door klinkt het lied der engelen, boven het gekerm en het wapengekletter uit. Over een paar weken zal het ook hier weer gezongen worden:

Eer zij God in onze dagen, eer zij God in deze tijd. Mensen van het *welbehagen*, roept op aarde vrede uit.

Zulke mensen mogen wij zijn!

Heb het leven lief, en wees niet bang! We worden gedragen door Gods liefde.